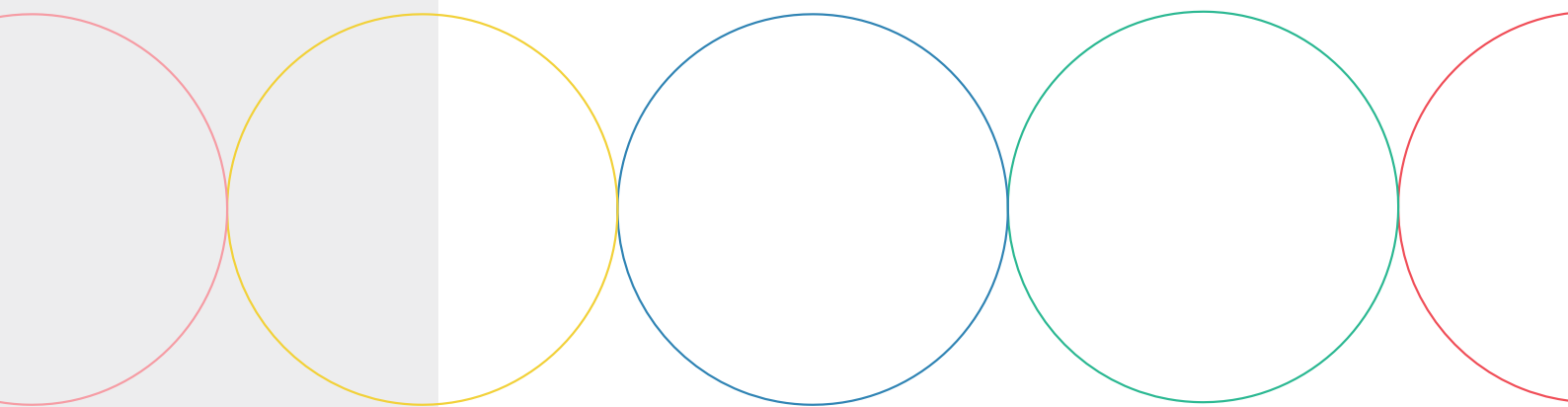

Ogólnopolska Konferencja Kultury

Kasa Artystów i Twórców
Projekt systemu

Wojciech Walczak
Antoni Rosochacki

Warszawa, sierpień 2017 r.

Spis treści

4	Główne założenia
6	Problemy i potrzeby, na które odpowiada projekt
6	Pracownicy instytucji kultury
6	Osoby samozatrudnione
7	Osoby uzyskujące przychody na podstawie umów cywilnoprawnych
7	Pracownicy szarej i czarnej strefy
7	Osoby znajdujące się poza rynkiem
8	Definicje
9	Twórcy i wykonawcy uprawnieni do członkostwa
10	Działalność twórcza i wykonawcza, a PKD
10	Podatki, karta podatkowa
10	Ubezpieczenia
12	Kasa Artystów i Twórców
13	Struktura
13	Kasa Artystów i Twórców jako operator finansowy
13	Kasa Artystów i Twórców jako regulator rynku
14	Umowy zbiorowe
15	Kontrakty
15	Treść i zróżnicowanie Kontraktów
15	Gwarancje prawne
16	Zapewnienie wypłaty wynagrodzenia
16	Kontrakty jako regulacja rynku
17	Uprawnienia członka Kasy Artystów i Twórców
17	Członkostwo w Kasie Artystów i Twórców
18	Obowiązki członków Kasy
18	Przywileje Członków Kasy
19	System rejestrowania Kontraktów
19	Rejestrowanie Kontraktów
19	Kontrola pracodawców i wydarzeń
20	Inne działania Kasy Artystów i Twórców
20	Fundusz Wsparcia
20	Fundusz Socjalny
21	Doradztwo i doskonalenie zawodowe
21	Monitoring i analiza rynku
22	Zyski z istnienia Kasy Artystów i Twórców
22	Pracownicy instytucji kultury
22	Osoby samozatrudnione
23	Osoby uzyskujące przychody na podstawie umów cywilnoprawnych
23	Pracownicy szarej i czarnej strefy
23	Osoby znajdujące się poza rynkiem
23	Korzyści z działalności systemu – przykład

23	Koszty i finansowanie systemu
26	Koszty systemu
26	Finansowanie systemu
27	Niezbędne zmiany legislacyjne
28	Polska Klasyfikacja Działalności
28	Karta podatkowa
28	Powołanie Kasy Artystów i Twórców

Główne założenia

Głównym celem powstania Kasy Artystów i Twórców jest stworzenie jednostki uprawnionej do regulacji rynku pracy osób wykonujących zawody twórcze i wykonawcze w Polsce. Działalność proponowanej instytucji obejmuje tylko i wyłącznie część praktyczną wielowymiarowego zagadnienia, jakim bez wątpienia jest funkcjonowanie artystów oraz osób uprawiających zawody twórcze i wykonawcze. W poniższej propozycji uwzględniono więc tylko zagadnienia z zakresu: podatków, ubezpieczeń, prawa pracy, kontroli, finansowania, praw i obowiązków, czasu pracy, stawek minimalnych czy ogólnych warunków uprawiania zawodu. Wszelkie zagadnienia związane ze statusem artysty, oceną jakościową, walorami estetycznymi, poziomem artystycznym, zgodnością z polityką kulturalną państwa, misją i programowaniem działań artystycznych etc. są prerogatywami innej proponowanej jednostki sektora kreatywnego – Rady Kultury¹.

Zgodnie z opiniami prawnymi stanowiącymi aneks do raportu z Badań Środowiska Muzycznego 2015–2016² jednoznacznie stwierdzić można, że system polskiego prawa jest niekompletny i nieprzystosowany do specyfiki pracy w sektorze kreatywnym. Brak fundamentalnych pojęć i znaczeń oraz niejednorodny i niejednoznaczny interpretacje istniejących przepisów przez organy państwowe tworzą ogólny chaos w kwestii uregulowań. Różnorodna specyfika pracy w kulturze sprawia, że obowiązujące normy nie zabezpieczają interesów określonej grupy obywateli. Prawo zmusza uczestników rynku do regulowania stosunków pracy czy też świadczenia usług w formach nieodpowiednich dla tej dziedziny. Na uwagę zasługuje choćby fundamentalnie odmienna wykładnia prawa stosowana przez ZUS i organy sądowe w kontekście rozliczania umów o dzieło z przeniesieniem

---

1 Proponowane rozwiązanie, niebędące przedmiotem poniższego opracowania.

2 Walczak, Socha, Wyrzykowska i inni, „Dynamika karier muzyków w obszarze całego środowiska muzycznego”, PRM 2017.

praw autorskich do wykonania oraz odprowadzania składek ubezpieczeniowych z tytułu umów zlecenia.

Autorzy ww. opracowania uważają również, że z racji wyjątkowego wkładu sektora kreatywnego zarówno w rozwój gospodarczy, jak i (może: przede wszystkim) społeczny oraz codzienne życie obywateli Polski jego pracownicy powinni funkcjonować na podstawie nowoczesnego i atrakcyjnego systemu podatkowo-ubezpieczeniowego.

Nowe rozwiązania powinien cechować wysoki poziom realności ich wprowadzenia. Charakterystyczna dla poniższej propozycji jest zasada minimalnej ingerencji w prawo, tj. szukanie optymalnych rozwiązań w ramach już istniejących przepisów bądź wykorzystywanie dobrych mechanizmów spotykanych w innych branżach. W tym kontekście na pierwszy plan wysuwa się przyświecająca autorom projektu idea oddolnej regulacji rynku. Działanie poprzez środowiskowe umowy i regułę powszechnej zgody jawi się bardzo atrakcyjnie w przeciwieństwie do wykorzystywania centralnych aktów prawnych, wymagających skomplikowanych procedur legislacyjnych.

Zaproponowane rozwiązania są wynikiem wielomiesięcznej analizy podobnych rozwiązań napotykanych w krajach, w których stwierdzono istnienie regulacji dotyczących rynku pracy artystów. Przedstawiamy syntezę najlepszych w ocenie ekspertów procedur zagranicznych³, uwzględniając również w stopniu wysokim lokalną specyfikę oraz polskie prawodawstwo.

---

3 Ilczuk, Stano, Dąbrowska, Walczak, „Wsparcie dla twórców i artystów. Perspektywa międzynarodowa”, SWPS 2017.

Problemy i potrzeby, na które odpowiada projekt

Autorzy systemu Kasa Artystów i Twórców projektując go, wzięli pod uwagę zróżnicowane problemy pracowników sektora kreatywnego. W rozważaniach zastosowano zaproponowany przez ekspertów środowiskowych podział na 5 grup⁴ – pracownicy instytucji kultury, osoby samozatrudnione, artyści rozliczający się na podstawie umów cywilnoprawnych, pracujący na czarno oraz osoby pozostające poza rynkiem z przyczyn zdrowotnych lub losowych.

Pracownicy instytucji kultury

To osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę. Brak dedykowanych rozwiązań, związany z formalnym brakiem zdefiniowania zawodów artystycznych, powoduje funkcjonowanie zespołów na zasadach ogólnych. Zgodnie z prawem pracowników pionu artystycznego obowiązują te same zasady, które w założeniu dotyczyły osób zatrudnionych w fabrykach. W opiniach prawnych dominuje pogląd o niedopasowaniu prawa pracy, a uściślając – stosunku pracy na zasadach ogólnych do specyfiki branży artystycznej⁵.

Osoby samozatrudnione

To niewielka liczba osób⁶, prowadząca działalność twórczą i wykonawczą w formie jednoosobowej działalności gospodarczej. Brak odpowiednich zapisów w PKD i PKWiU powoduje konieczność rejestracji swojej firmy

---

4 Rekomendacje panelu „Warunki socjalne i prawne uprawiania działalności muzycznej”, II Konwencja Muzyki Polskiej, maj 2014.

5 Walczak, Socha, Wyrzykowska i inni, „Dynamika karier muzyków w obszarze całego środowiska muzycznego”, PRM 2017, aneks nr 2.

6 W grupie muzyków samozatrudnienie wynosi 8,5%. Źródło: Badania Środowiska Muzycznego 2015–2016, PRM 2017.

w kategorii „inna, gdzie indziej niesklasyfikowana”, zatem jej funkcjonowanie jest w całości zależne od interpretacji organów skarbowych. Przy niskim poziomie świadomości urzędników powszechne są problemy z kwalifikacją kosztów pracy (np. usługi fryzjerskie i kosmetyczne dla aktorów, zakup akcesoriów do instrumentów, 50% z tytułu zbycia praw pokrewnych dla wykonawców) czy z uzyskaniem zaświadczenia A1⁷.

Osoby uzyskujące przychody na podstawie umów cywilnoprawnych

Mechanizm niezwykle popularny na wolnym rynku: rozliczania się na podstawie tzw. umowy o dzieło, cechuje się wyjątkowo dużą liczbą błędów formalnych i prawnych. Niska wiedza na temat poprawnego dysponowania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi prowadzi do konfliktów, również w kontekście instytucji kultury. Dodatkowo w polskim systemie osoby świadczące usługi twórcze i wykonawcze na wolnym rynku nie podlegają ubezpieczeniom zdrowotnym i społecznym. Spowodowane jest to niskimi i nieregularnymi dochodami, które w zasadzie uniemożliwiają opłacenie składek dobrowolnego ubezpieczenia w ZUS. Brak uczestnictwa w powszechnym systemie ubezpieczeń jest ogromnym zagrożeniem dla wielu osób, skazuje je na ryzykowną egzystencję bez dostępu do opieki zdrowotnej i wegetację po osiągnięciu wieku emerytalnego.

Pracownicy szarej i czarnej strefy

Praca bez umowy to częste zjawisko w sektorze kreatywnym⁸. Taka forma zatrudnienia, w oczywisty sposób nielegalna, jest ponadto niekorzystna dla wszystkich stron. Nie gwarantuje niczego ani pracownikom, ani pracodawcom. Bardzo niski poziom wynagrodzenia, podobnie jak w grupie poprzedniej, wyklucza możliwość dobrowolnego ubezpieczenia w ZUS. Praca na czarno oznacza oczywiście również stratę dla systemu podatkowego i działa negatywnie na morale całej branży.

Osoby znajdujące się poza rynkiem

To grupa wiekowo zaawansowanych lub doświadczonych przez los twórców i wykonawców, którzy zakończyli aktywną działalność i pozostają na marginesie życia społecznego. Brak mechanizmów dedykowanych osobom będącym w trudnej sytuacji materialnej jest skazą na całej branży, którą jak żadną inną cechować powinna solidarność, współczucie i społeczna odpowiedzialność.

---

7 Zgoda ZUS na pracę za granicą Polski.

8 21,2% badanych przyznało się do pracy bez umowy. Źródło: Badania Środowiska Muzycznego 2015–2016, PRM 2017.

Definicje

Kasa Artystów i Twórców – wyodrębniona, niezależna, mająca osobowość prawną jednostka organizacyjna, umocowana w prawie do reprezentowania interesów wszystkich Artystów i Twórców pracujących w sektorze kreatywnym w Polsce, zwana dalej Kasą.

Uprawniony do członkostwa w Kasie – wykonująca pracę w sektorze kreatywnym w Polsce osoba, której działania obejmują prawa autorskie lub prawa pokrewne, inaczej twórcy i wykonawcy, prowadząca jednoosobową działalność gospodarczą określoną odpowiednim kodem w PKD, zwana dalej Uprawnionym.

Członek Kasy – twórca lub wykonawca zarejestrowany w Kasie Artystów i Twórców. Twórcy i wykonawcy nie muszą być zarejestrowani w Kasie, ale jest to jednocześnie najbardziej atrakcyjne rozwiązanie z punktu widzenia rynkowego.

Kontrakt – umowa cywilnoprawna zawierana przez Członków Kasy z pracodawcami, regulowana przez wewnętrzne przepisy Kasy.

Umowy zbiorowe – umowy regulujące rynek pracy sektora kreatywnego. Zawierane są pomiędzy Kasą Artystów i Twórców a pracodawcami lub związkami pracodawców sektora. W odróżnieniu od przewidzianego w Kodeksie pracy Układu zbiorowego dotyczą wszystkich pracowników, bez względu na formę zatrudnienia.

Twórcy i wykonawcy uprawnieni do członkostwa

Niezbędne dla funkcjonowania twórców i wykonawców w sferze prawa publicznego oraz prawa prywatnego pozostaje sformułowanie legalnej definicji. Naczelną zasadą przyjętą przez autorów projektu, pozostającą w zgodzie z opiniami ekspertów⁹ oraz podejściem obecnym w polskim prawie¹⁰, było zdefiniowanie kategorii Uprawnionych do członkostwa w Kasie, jako podmiotów kształtujących rynek, jednocześnie z całkowitym pominięciem kwestii oceniania wykonywanej przez twórców i wykonawców pracy, w tym wartości twórczej, wartości kulturalnej czy jakości artystycznej. Z założenia uwaga kieruje się w tym wypadku nie na efekt pracy, a na samą pracę jako zjawisko rynkowe. Niezmiernie ważnym elementem w procesie tworzenia definicji Uprawnionego, jest brak wymagania formalnego wykształcenia podmiotu, ale jedynie faktyczny aspekt pracy w sektorze kreatywnym.

W XXI wieku zmiany społeczne i kształtowanie trendów zachodzą w sposób bardzo dynamiczny, a prawo zawsze pozostaje pół kroku za pędzącym rozwojem. Wydaje się więc zasadne oddzielenie wartości estetycznych pracy, które podlegają dynamice w stopniu znacznym, od zasad i norm regulujących funkcjonowanie rynku pracy, które ewoluują wolniej i można je aktualizować w przejrzysty oraz skuteczny sposób.

Potencjalnym członkiem Kasy Artystów i Twórców sensu largo jest więc każda osoba świadcząca odpłatnie usługi związane z działalnością określoną jako twórcza, sensu stricto zaś osoba prowadząca jednoosobową działalność gospodarczą w sektorze kreatywnym.

---

9 Walczak, Socha, Wyrzykowska i inni, „Dynamika karier muzyków w obszarze całego środowiska muzycznego”, PRM 2017, str. 13-15.

10 Por. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Działalność twórcza i wykonawcza a PKD

Artyści i twórcy otrzymują swój dział w Polskiej Klasyfikacji Działalności¹¹, którego kody odpowiadają różnym specjalizacjom w branży (np. indywidualna działalność muzyczna, indywidualna działalność aktorska itp.). Wyodrębnienie twórców i wykonawców w PKD umożliwia wprowadzenie dedykowanych tej grupie przepisów podatkowych, analogicznie do setek innych zawodów.

Podatki, karta podatkowa

Jedną z konsekwencji nadania twórcom i wykonawcom odpowiednich kodów w PKD jest możliwość włączenia¹² tej grupy zawodowej do listy zawodów objętych możliwością rozliczania własnej działalności w formie karty podatkowej. Wykonywaniu każdego wolnego zawodu sprzyja model finansowego rozliczenia się z fiskusem charakteryzujący się minimum formalności i maksimum wydajności. Przewidziany w polskim prawie ryczałt¹³ został wprowadzony właśnie w tym celu i dedykowany jest osobom wykonującym pracę indywidualnie na bazie ich wyjątkowego zasobu umiejętności.

Wysokość zryczałtowanego podatku należy ustalić identycznie dla wszystkich twórców i wykonawców, bez względu na specjalizację¹⁴. Osoby rozliczające się w formie karty podatkowej zachowują prawo do odliczenia od podatku składek na ubezpieczenie zdrowotne w rocznym rozliczeniu podatkowym. Warto zauważyć, że wybór zryczałtowanej formy opodatkowania jest dobrowolny i deklaracyjny.

Twórca, wystawiając rachunek za wykonane usługi, ma również prawo korzystać z przedmiotowego zwolnienia z podatku VAT¹⁵ przysługującego twórcom i wykonawcom w rozumieniu Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Ubezpieczenia

Twórcy prowadzący indywidualną działalność ubezpieczeni są na zasadach ogólnych, tzn. są zobowiązani do comiesięcznego odprowadzania składek

---

11 Patrz str. 14.

12 Patrz str. 14.

13 Ustawa z dnia 20.11.1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, art. 23–41 oraz Załącznik nr 3.

14 Por. usługi lutnicze, naprawy instrumentów, strojenie instrumentów – Załącznik nr 3 ww. Ustawy.

15 Ustawa z dnia 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług, art. 43 pkt 1 ppkt 33b.

do ZUS¹⁶. Co istotne, na podstawie tych samych przepisów przysługuje im dwuletnie prawo do preferencyjnych stawek¹⁷. Dodatkowo jednak Twórcy zarejestrowani w Kasie Artystów i Twórców nabywają prawo do regularnych subsydiów w wysokości 500 zł miesięcznie¹⁸.

---

16 1109,89 zł miesięcznie w 2017 roku.

17 487,90 zł miesięcznie w 2017 roku.

18 Patrz str. 10

Kasa Artystów i Twórców

Kasa Artystów i Twórców ma za zadanie uregulować zasady współpracy i pracy w sektorze kreatywnym w Polsce, stworzyć preferencyjne warunki wejścia twórców i wykonawców do systemu ubezpieczeń społecznych, udostępnić im łatwą i przejrzystą formę rozliczania podatkowego, zabezpieczyć potrzeby najbiedniejszych oraz najstarszych, zapewnić doraźną pomoc finansową w formie funduszu wsparcia, wspierać rozwój nowoczesnej edukacji zawodowej oraz mechanizmów umożliwiających przebranżowienie.

U podstawy systemu leży sformułowanie definicji twórcy i wykonawcy w polskim prawodawstwie jako uniwersalnego pojęcia dla całego systemu i wykładni prawa, zgodnego z aktualnym charakterem wykonywanej pracy. Aby należeć do Kasy Artystów i Twórców, niezbędne jest uzyskanie przez zainteresowanego statusu Uprawnionego. Zgodnie z wcześniejszą definicją¹⁹ będzie następowało to automatycznie, po spełnieniu formalnych kryteriów identycznych dla reprezentantów wszystkich specjalności.

Kasa Artystów i Twórców to rozwiązanie dedykowane wyłącznie osobom pracującym w polskim sektorze kreatywnym i wykonującym pracę twórczą lub wykonawczą w rozumieniu Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Z punktu widzenia formalnego jest to wyodrębniona jednostka organizacyjna mająca osobowość prawną, demokratycznie wybierane przez środowisko władze oraz komitety eksperckie odpowiadające poszczególnym specjalnościom.

Głównymi działaniami Kasy Artystów i Twórców są regulacja rynku pracy twórców i wykonawców w Polsce, redystrybucja subsydiów na ubezpieczenie społeczne Członków, pomoc twórcom i wykonawcom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej/życiowej/zdrowotnej, wsparcie

edukacyjne i zawodowe Członków oraz prowadzenie statystyk i monitorowanie rynku pracy.

Struktura

Kasa Artystów i Twórców jest samorządną, niezależną jednostką organizacyjną²⁰. Jej mechanizmy funkcjonowania określa statut. Z uwagi na techniczny charakter Kasa nie wymaga ciał doradczych, rad programowych ani innych dodatkowych komitetów eksperckich. Administracja obejmuje dyrekcję naczelną, dział rynku artystów i twórców, dział prawny, dział informatyczny i wyodrębnione fundusze: fundusz subsydialny, fundusz wsparcia oraz fundusz socjalny.

Kasa Artystów i Twórców jako operator finansowy

Kasa Artystów i Twórców jest formalnie uprawniona do bycia operatorem finansowym systemu subsydiów (poprzez fundusz subsydialny) oraz funduszy pobocznych. Ma możliwość przyjęcia publicznych pieniędzy środków celowych, środków prywatnych oraz innych wpływów²¹. Ma również prawną możliwość dysponowania środkami finansowymi oraz ich redystrybucji wśród swoich Członków.

Kasa Artystów i Twórców jako regulator rynku

Kasa Artystów i Twórców jest zobowiązana prawnie (zewnątrznie) oraz statutowo (wewnętrznie) do dbania o rynek pracy sektora kreatywnego w Polsce i regulowania go. Realizuje ten cel poprzez zawieranie Umów zbiorowych z pracodawcami określających ogólne warunki zatrudnienia, czas pracy, stawki minimalne, prawa i obowiązki każdej ze stron.

Przykładowe obszary: uregulowanie czasu pracy personelu artystycznego w instytucjach kultury, uregulowanie stawek nagraniowych na rynku komercyjnym, uregulowanie zasad ustalania planów pracy w teatrach, uregulowanie stawek w galeriach.

Dodatkowo Kasa narzuca konieczność stosowania predefiniowanych kontraktów i umów, w których regulowane są warunki uprawiania twórczości oraz prawa i obowiązki wszystkich stron²².

---

20   Dokładna forma prawna i statut do opracowania w dalszym trybie postępowania.

21   Patrz str. 13.

22   Patrz str. 9.

Umowy zbiorowe

Parafrazując słowa prof. Doroty Ilczuk, które padły podczas III Konwencji Muzyki Polskiej na panelu poświęconym warunkom pracy muzyków – rynek nie może być hamowany w sensie działalności twórczej, ale nie może być dziki ze względu na formy świadczenia pracy.

Wiele krajów, w tym przodujące na globalnym rynku kultury kraje anglosaskie, reguluje funkcjonowanie tego złożonego, lecz delikatnego mechanizmu. Dominuje model środowiskowych, oddolnych ustaleń²³. Mocny nacisk kładziony jest z jednej strony na zwalczanie dumpingu cenowego ze strony pracobiorców, z drugiej na zapewnienie jak najwyższego poziomu wykonawczego i gwarancji jakości pracodawcom. Bardzo dokładnie regulowane są również kwestie praw i obowiązków obu stron.

Kasa Artystów i Twórców, reprezentując zjednoczone interesy środowisk twórczych, w ich imieniu, zarówno swoich Członków, jak i pozostałych twórców i wykonawców, negocjuje liczne umowy z polskimi pracodawcami (m.in. publicznymi telewizją i radiem, komercyjnymi stacjami telewizyjnymi, Zrzeszeniem Filharmonii Polskich, galeriami BWA). Treści umów negocjowane są przez Dział Rynku Artystów i Twórców z przedstawicielami odpowiednich branż i pracodawcami.

---

23 Por. Anglia, USA – warunki pracy w orkiestrach, teatrach i na wolnym rynku ustalone przez związki zawodowe i zrzeszenia pracodawców – unie teatrów, branżę producentów audio etc.

Kontrakty

Niezwykle istotną częścią systemu Kasy Artystów i Twórców jest regulowanie rynku w kontekście dobrych praktyk poprzez obowiązkowe korzystanie z predefiniowanych Kontraktów (lub obowiązkowe zamieszczenie niektórych zapisów). Każdy Członek Kasy jest zobowiązany do korzystania z przygotowanych umów cywilnoprawnych, o których jakość, standard i bezpieczeństwo dba Kasa.

Kontrakty z założenia są zgodne z wynegocjowanymi przez Kasę Artystów i Twórców Umowami zbiorowymi i w pełni odwzorowują ich ustalenia. W przypadku braku odpowiednich Umów zbiorowych, co może się zdarzyć, zapisy w Kontraktach same w sobie wytyczają obowiązujące standardy rynkowe i warunki pracy.

Treść i różnicowanie Kontraktów

Przygotowywany jest zbiór Kontraktów uwzględniający różne specjalizacje twórcze. Umowy są różnicowane pod względem okoliczności – inne dla pracowników instytucji kultury, inne dla indywidualnych twórców i wykonawców. Dopuszczalna jest ingerencja w treść Kontraktu w kwestiach niezwiązanych z obszarami objętymi regulacją Kasy Artystów i Twórców.

Wszystkie kontrakty przygotowywane są przez Dział Prawny Kasy w porozumieniu z ekspertami środowiskowymi. Kontrakty aktualizowane są na bieżąco, zgodnie z wymaganiami rynkowymi.

Gwarancje prawne

Kasa Artystów i Twórców gwarantuje swoim członkom i wszystkim użytkownikom Kontraktów ich zgodność z obowiązującym prawem. Jest to zarówno bezcenny mechanizm ochronny dla twórców i wykonawców, jak i ogólna gwarancja przestrzegania prawa w sektorze kreatywnym, jakże

podatnym na różne uchybienia i niedoinwestowanym pod względem edukacji zawodowej.

Zapewnienie wypłaty wynagrodzenia

Kontrakty Członków Kasy Artystów i Twórców objęte są faktoringiem. Zarejestrowani Twórcy mogą być pewni, że otrzymają należne wynagrodzenie w ustalonym w umowie terminie.

Kontrakty jako regulacja rynku

Kontrakty Kasy Artystów i Twórców są aktualizowane na bieżąco przez Dział Prawny i w czasie rzeczywistym oddają aktualny stan potrzeb. W ten sposób sektor kreatywny sam jest w stanie szybko dopasowywać się do zmieniającego się świata. Dzisiejszy postęp technologiczny zdecydowanie wyprzedza legislację, sprawiając, że nawet krytyczne zmiany pojawiają się za wolno. Dzięki przeniesieniu regulacji na niższy, wewnętrzny poziom sektor kreatywny staje się bardziej elastyczny pod względem prawnym oraz dużo skuteczniej zabezpiecza interesy pracujących w nim twórców i wykonawców.

Uprawnienia członka Kasy Artystów i Twórców

Członkostwo w Kasie Artystów i Twórców

Członkostwo w Kasie Artystów i Twórców jest dobrowolne i przyznawane automatycznie po spełnieniu warunków formalnych. Uczestnikiem systemu może być każdy prowadzący jednoosobową działalność w sektorze kreatywnym, zgodnie z odpowiednimi kodami w PKD.

Warunkiem utrzymania członkostwa w Kasie jest generowanie i rejestrowanie Kontraktów w systemie Kasy, będące gwarancją wykonywania pracy w sektorze kreatywnym. Oprócz obowiązku rejestrowania Kontraktów obowiązuje również minimalny roczny przychód z ww. pracy w wysokości 6000 zł²⁴.

Członkostwo w Kasie Artystów i Twórców może zostać zawieszona na wniosek Członka, na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy.

Członkostwo w Kasie traci się automatycznie w przypadku niespełnienia ww. warunków w każdym roku kalendarzowym. Dodatkowo można utracić członkostwo przy naruszeniu zasad określonych przez Kasę i pracę na warunkach niezgodnych z ustaleniami Umów zbiorowych i Kontraktów. Po utraceniu członkostwa obowiązuje dwuletnia karencja na ponowne wejście do systemu.

---

24 Wysokość sugerowana przez OFSW w trakcie prac środowiskowych nad zabezpieczeniem socjalnym i prawnym twórców w Polsce – Katarzyna Górna, Mikołaj Iwański 2014.

Obowiązki Członków Kasy

Wszyscy Członkowie Kasy Artystów i Twórców są zobowiązani do przestrzegania reguł i zapisów Umów zbiorowych i Kontraktów. Wykonywanie pracy na innych zasadach (np. nieprzestrzeganie stawek minimalnych) prowadzi do utraty członkostwa, a wraz z nim prawa do subsydiów.

Członkowie Kasy mają również obowiązek dbania o jak najwyższe standardy rynku pracy sektora kreatywnego.

Przywileje Członków Kasy

Każda zarejestrowana w Kasie osoba otrzymuje comiesięczne subsydium do składki na ubezpieczenie społeczne w wysokości 500 złotych.

Członkowie w trudnej sytuacji materialnej spowodowanej utratą szans zawodowych lub w obliczu kryzysu twórczego mają prawo do ubiegania się o 6-miesięczną zapomogę specjalną z Funduszu Wsparcia w wysokości 80% ich średnich miesięcznych zarobków z poprzednich 12 miesięcy. O zapomogę można się ubiegać raz na 3 lata.

Kasa Artystów i Twórców w ramach standardowej procedury oferuje ochronę prawną swoim Członkom. Dotyczy to zarówno ochrony prawnej Kontraktów, jak i reprezentowania lub pomocy w sytuacji sporów sądowych i administracyjnych.

Kasa Artystów i Twórców oferuje również dostęp do edukacji zawodowej w formie kursów, szkoleń, warsztatów i indywidualnych konsultacji zawodowych. Pomaga też Członkom, którzy postanowili przebranżowić się lub zostali do tego zmuszeni przez sytuację życiową.

System rejestrowania Kontraktów

Funkcjonowanie Kasy opiera się na systemie rejestrowania Kontraktów. To mechanizm, który zarówno weryfikuje działalność Członków, daje duże możliwości kontrolne, jak i jest źródłem aktualnej wiedzy o rynku pracy sektora kreatywnego.

Rejestrowanie Kontraktów

Każdy Członek Kasy po zarejestrowaniu się w systemie ma możliwość generowania spersonalizowanych Kontraktów lub skorzystania z gotowych wzorów. Członek Kasy ma obowiązek rejestrowania Kontraktów w systemie Kasy, aby podtrzymać swoje prawo do korzystania z jej przywilejów. Minimalna roczna wartość rejestrowanych Kontraktów jest ustalona odgórnie²⁵.

Kontrola pracodawców i wydarzeń

Dzięki rejestracji Kontraktów Kasa ma informacje o nadchodzących wydarzeniach, w których biorą udział Członkowie. Daje to możliwość kontroli losowo wybranych przypadków pod kątem przestrzegania zasad opisanych w Umowach zbiorowych lub samych Kontraktach.

---

25 Patrz str. 9.

Inne działania Kasy Artystów i Twórców

Fundusz Wsparcia

W ramach Kasy funkcjonują wyodrębnione fundusze. Pierwszy z nich, Fundusz Wsparcia, jest stworzony w celu wypłacania specjalnej zapomogi Członkom Kasy znajdującym się w trudnej sytuacji zawodowej lub kryzysie twórczym. O 6-miesięczną zapomogę można ubiegać się raz na 3 lata, a jej wysokość stanowi 80% średnich miesięcznych zarobków z poprzedniego roku.

Fundusz Socjalny

Drugi fundusz ma na celu dbanie o osoby znajdujące się w skrajnie niekorzystnej sytuacji zawodowej spowodowanej wiekiem, ciężką chorobą lub innymi losowymi przyczynami. Korzystać z Funduszu Socjalnego mogą wyłącznie osoby, które bez swojej winy nie miały szansy być Członkami Kasy (np. ze względu na podeszły wiek), a pozostają poza systemem zdrowotnym i bez prawa do ZUS.

Fundusz Socjalny współpracuje z Komisją do spraw Zaopatrzenia Emerytalnego Artystów i Twórców przy MKiDN w celu udzielania pomocy w uzyskaniu uprawnień emerytalnych i rentowych dla twórców i wykonawców²⁶. Z Funduszu Socjalnego mogą być przydzielane specjalne subwencje na rzecz pokrycia zaległych składek ZUS²⁷, tak aby umożliwić twórcom i wykonawcom pobieranie świadczenia emerytalnego lub rentowego.

---

26 Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.
27 Art. 37 pkt 3 ppkt 1a wyżej wymienionej Ustawy.

Doradztwo i doskonalenie zawodowe

Kasa umożliwia bądź sama organizuje doradztwo i doskonalenie zawodowe w celu jak najlepszego dopasowania umiejętności Członków do dynamicznie zmieniających się wymagań rynku pracy. W specjalnych przypadkach pomaga również osobom zmuszonym z racji wieku czy trudnej sytuacji życiowej lub też po prostu decydującym się z własnej woli na przebranżowienie.

Monitoring i analiza rynku

Dzięki systemowi rejestracji Członków Kasa dysponuje aktualną bazą danych o twórcach i wykonawcach w Polsce. Dodatkowo dzięki obowiązkowej rejestracji Kontraktów otrzymujemy gigantyczne źródło wiedzy o pracy w sektorze kreatywnym. Baza danych Kasy może być przełomowym materiałem badawczym oraz doskonałą szansą wiarygodnego monitorowania rynku sektora kreatywnego.

Zyski z istnienia Kasy Artystów i Twórców

Istnienie systemu Kasy Artystów i Twórców w sposób kompleksowy reguluje rynek pracy Artystów i Twórców, bez względu na przynależność do jednej z 5 zdefiniowanych pierwotnie grup.

Pracownicy instytucji kultury

Twórcy zatrudnieni w instytucjach kultury mogą dobrowolnie skorzystać z możliwości zawarcia nowych umów i przejścia na umowę cywilnoprawną regulowaną przez Kasę. To rozwiązanie oznacza znaczny wzrost wynagrodzenia pracownika oraz dzięki obowiązującym Kontraktom i Umowom zbiorowym dopasowane do specyfiki branży warunki zatrudnienia (czas pracy, prawa i obowiązki, płatności za nadgodziny etc.).

Osoby samozatrudnione

W wyniku przeprowadzonej zmiany ta grupa staje się dominująca na rynku. Regulowana oddolnie, poprzez środowiskowe umowy, znajduje sobie przestrzeń w prawie, w której może komfortowo funkcjonować. Dzięki regulacjom znacząco rosną wynagrodzenia na wolnym rynku. Dedykowane zapisy w PKD i PKWiU kończą batalię z organami skarbowymi, a problem walki o koszty przestaje istnieć (rozliczenie ryczałtem). Automatycznie działa również zwolnienie z VAT, a prosty model podatkowy ułatwia rozliczenie PIT. Członkowie Kasy Artystów i Twórców regularnie rejestrujący swoje kontrakty otrzymują subsydia do ubezpieczenia społecznego. Branża zyskuje również stale aktualne źródło informacji o sytuacji finansowej i zawodowej swoich pracowników.

Osoby uzyskujące przychody na podstawie umów cywilnoprawnych

Ta grupa osób staje się coraz mniejsza, większość przechodzi do grupy drugiej – samozatrudnionych. Dzięki subsydiom oferowanym przez Kasę Artystów i Twórców regularne płacenie składek staje się realne, co powoduje wejście dużej liczby osób do powszechnego systemu ubezpieczeń zdrowotnych i społecznych. Ryczałt podatkowy kończy problem kosztów przychodu (pojęcie traci sens).

Pracownicy szarej i czarnej strefy

Kolejnym skutkiem wprowadzenia Kasy Artystów i Twórców jest całkowita likwidacja bądź znaczne ograniczenie czarnej strefy. Osoby z tej grupy dzięki subsydiom mogą zalegalizować swoją działalność oraz wejść zarówno do systemu ubezpieczeń, jak i do podatkowego. Próby stosowania mechanizmu „pracy bez umowy” podlegają ostracyzmowi środowiskowemu i stają się nieopłacalne dla wszystkich stron.

Osoby znajdujące się poza rynkiem

Dzięki działaniom Kasy, a w szczególności istnieniu Funduszu Socjalnego, osoby znajdujące się w wyjątkowo trudnej sytuacji życiowej, a niebędące Członkami Kasy z przyczyn od nich niezależnych, mogą liczyć na wsparcie środowiska. Dzięki współpracy z Komisją do spraw Zaopatrzenia Emerytalnego Artystów i Twórców działającą przy MKiDN oraz subwencjom specjalnym na pokrycie składek emerytalnych udaje się objąć emeryturą lub rentą znaczną część potrzebujących.

Korzyści z działalności systemu - przykład

Kasa Artystów i Twórców ureguje rynek, wyznaczając stawki minimalne za świadczenie usług, zarówno na rynku komercyjnym, jak i instytucjonalnym. Z łatwością można policzyć stawki na podstawie godzin pracy lub zwyczajów przyjętych w danej gałęzi rynku i zabezpieczyć Artystów i Twórców przed płacami zmniejszonymi.

Katalog stawek ma na celu podniesienie wynagrodzeń w stopniu znaczącym, nawet o 25-30%. Dla rynku komercyjnego koszty przenoszone są na usługobiorcę (głównie podmioty prywatne), dla rynku instytucjonalnego – pokrywane są z redukcji kosztów pracodawcy i związanych z tym oszczędności.

W sytuacji zatrudnienia państwowego lub instytucjonalnego przeważająca większość pracowników zatrudniona jest na podstawie umowy o pracę. Struktura kosztów wynagrodzenia przy umowie o pracę jest dziś dramatycznie niekorzystana dla pracodawców i dla samych pracowników. Przy pensji netto w wysokości 2500 złotych koszty pracodawcy wynoszą 4213 złotych, czyli 40% wynagrodzenia stanowią koszty, jakie pracodawca musi wprowadzić powrotnie do systemu.

Stosując proponowany model Kasy Artystów i Twórców w przypadku pracowników zatrudnionych na umowie o pracę, pracodawca nie ponosi żadnych kosztów pracy pracownika poza wynagrodzeniem, ponieważ na koniec każdego miesiąca otrzymuje rachunek, który stanowi prosty koszt. W przypadku działalności Artystów i Twórców, oraz z uwzględnieniem zwolnienia z VAT, rachunek będzie kosztem ostatecznym – brutto. Dzięki temu 40% kosztów, jakie wcześniej ponosił pracodawca z tytułu kosztów zatrudnienia pracownika, pracodawca może przeznaczyć na podwyżki, np. na pokrycie zawartych w Umowie zbiorowej płac minimalnych. Dzięki takim regulacjom uda się zwiększyć średnie zarobki na tym rynku nawet o 50%!

Tabela 1. Regulacja rynku instytucjonalnego

	wydatek na pracownika	zarobki pracownika netto	koszty pracy	oszczędność pracodawcy	zysk pracownika
Dzisiaj	4 231 zł	2 500 zł	1 731 zł	-	-
Po wprowadzeniu Kasy Artystów i Twórców	4 000 zł	3 500 zł	500 zł * składka na KT	231 zł + koszty księgowo	1 000 zł

W przypadku twórców i wykonawców uczestniczących w rynku komercyjnym²⁸ koszt podwyższenia wynagrodzeń do minimalnych wymaganych przez Umowę zbiorową zostanie przeniesiony na usługobiorców, głównie podmioty prywatne. Opracowane katalogi klasyfikacji działalności

28 Wg Badań Środowiska Muzycznego 2015-2016 odsetek muzyków wykonujących indywidualną działalność twórczą (inna forma zatrudnienia niż umowa o pracę, chociaż jej nie wyklucza) wynosi 70,8%.

usługowej twórców i wykonawców zawierać będą stawki minimalne za poszczególne usługi, np.:

Tabela 2. Regulacja rynku komercyjnego – stawki za koncerty

Długość występu na żywo	Widownia < 100 osób	Widownia > 100 osób
do 60 minut	300 zł	400 zł
do 90 minut	400 zł	500 zł
do 120 minut	500 zł	600 zł
każde następne 30 minut	100 zł	150 zł

Określenie stawek minimalnych musi się opierać na możliwościach rynku. Transparentny sposób rozliczenia na podstawie rachunku zagwarantuje zmniejszenie lub niemal całkowite wykluczenie szarej strefy – zwiększenie podatków oraz prostą księgowość po stronie usługobiorców.

Koszty i finansowanie systemu

System zaprojektowany został w sposób niemający negatywnego wpływu na budżet Polski. Duża część finansowania pochodzi z samego rynku, a głównym otrzymującym środki z Kasy jest ZUS. Dodatkowo zaznaczyć należy zwiększone wpływy ze składek ubezpieczeniowych związane ze znacznym wzrostem samozatrudnienia w sektorze kreatywnym, w tym zmniejszenie szarej i czarnej strefy.

Koszty systemu

Koszty Kasy zależą w największym stopniu mniej więcej liniowo od liczby Członków. Wydatki Funduszu Subsydialnego rosną liniowo wraz ze wzrostem liczby Członków, podobnie wydatki Funduszu Wsparcia²⁹. Wydatki Funduszu Socjalnego maleją, być może nawet do zera, w związku malejącą corocznie grupą osób pozostających poza systemem.

Tabela 3. Roczne szacunkowe koszty KAT (projekt)

ROK	Liczba Członków	Koszty administracyjne (w tys. zł)	Wydatki Funduszu Subsydialnego (w tys. zł)	Wydatki Funduszu Wsparcia (w tys. zł)	Wydatki Funduszu Socjalnego (w tys. zł)	Suma kosztów (w tys. zł)
2018	1 000	2 000	6 000	0	5 000	13 000
2020	4 000	4 000	24 000	120	4 000	32 120
2022	10 000	5 000	60 000	480	3 000	68 480
2030	30 000	6 000	180 000	1 200	1 000	188 200

29 Założono udzielanie zapomogi z Funduszu Wsparcia 1% Członków rocznie.

Finansowanie systemu

Finansowanie systemu Kasy Artystów i Twórców ma swoje dwa źródła – wewnętrzne i zewnętrzne. Źródło wewnętrzne to składka na rzecz KAT od każdego pracodawcy (dotyczy przede wszystkim instytucji kultury i instytucji artystycznych), którego pracownicy przechodzą z umowy o pracę na samozatrudnienie. Od każdego takiego pracownika pracodawca przewiduje pobranie składki na rzecz KAT w wysokości 500 zł miesięcznie. Dodatkowe zyski związane z uproszczeniem księgowości pracodawca może dodatkowo przeznaczyć na podwyżkę wynagrodzenia pracowników.

Ze źródeł zewnętrznych niezbędne będzie pokrycie brakującej części budżetu kasy.

Tabela 4. Roczne szacunkowe finansowanie KAT (projekt)

ROK	Liczba Członków	Wpływy wewnętrzne (w tys. zł)	Wpływy zewnętrzne (w tys. zł)	Suma wpływów (w tys. zł)
2018	1 000	3 000	10 000	13 000
2020	4 000	12 000	20 120	32 120
2022	10 000	30 000	38 480	68 480
2030	30 000	90 000	98 200	188 200

Niezbędne zmiany legislacyjne

Autorzy opracowania mieli na celu absolutne zminimalizowanie koniecznych zmian prawnych, tak by urealnić szansę wprowadzenia koncepcji.

Polska Klasyfikacja Działalności

W obliczu powstania proponowanego systemu pierwszym krokiem jest dodanie odpowiedniego rozdziału dotyczącego pracy twórców i wykonawców w Polskiej Klasyfikacji Działalności. Wyszczególnione i wyodrębnione osobnymi kodami zostałyby w nim wszystkie zawody twórcze i wykonawcze. Jest to konieczne z punktu widzenia objęcia powyższej grupy zryczałtowanym podatkiem dochodowym. Dodatkowym plusem byłaby możliwość statystycznego śledzenia grupy zawodowej twórców i wykonawców przez GUS, obecnie niemożliwa.

Karta podatkowa

Aby umożliwić twórcom i wykonawcom rozliczanie się w formie ryczałtu za pomocą karty podatkowej, niezbędna jest aktualizacja załączników nr 3 oraz 4 Ustawy z dnia 20.11.1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

Powołanie Kasy Artystów i Twórców

Z formalnego punktu widzenia niezbędne jest również samo powołanie Kasy Artystów i Twórców w proponowanej formie.